

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

M. Antonij Maioragij|| Orationes|| Et Praefa-||tiones

Majoragio, Marcantonio

Monasterii VWestphal., 1599

VD16 ZV 10313

De Eloquentia Dialogus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68843)

M. ANTONII

MAIORAGII

DE ELOQVENTIA

DIALOGVS.

NATURÆ varietas, quam in rebus plurimis contemplari licet, vt in cœlesti globo, stellis longè diuersis velut emblematis vermiculato, in toto terrarum orbe, varijs animalium, ac plantarum generibus refertissimo, in virentium pratorum amœnitate, in variegatis florum coloribus, in magna pradiorum vbertate, sæpenumero torpescentem animum solet excitare. Cùm enim homines, qui non omnino fuerint illiberaliter educati, rerum vicissitudines, ac temporum mutationes, assidua mentis agitatione considerant: in admirationem maximam facillè perducuntur. Atque ideo fit, vt rerum causas eis in mentem plerunque veniat inuestigare: aut saltem ex his rebus, qua ante oculos posita sunt, de cœlestibus, & qua nullo modo, dum vitam agimus, videri possunt, disputare. Concesseramus in Ambrosianum viridarium, in quo ferunt olim Afrum illum Augustinum, Christianæ Reip. lumen ac ornamentum, ad Christi persuasionem animum inclinasse: ac ibidem lauacro conspersum sanctissimo,

X x 3

ctissimo,

Etissimo, pristinas vitiorum & praua mentis sordes ab-
 luisse. Ibi tum vnà mecum eius Cœnobij Præses, An-
 gelus Appianus, suauissimo vir ingenio (cui propter e-
 gregiam morum integritatem, vita sanctinoniam,
 & summam omnium liber alium artium eruditionem,
 non facile parem inuenias) aderat; & doctissimus
 Præceptor meus Primus Comes, cuius viri laudes non
 hic est animus explicare: dabitur aliàs (vt spero) lo-
 cus, eas opportunè memorandi. Etenim quis breui
 posset oratione comprehendere? cùm in trium Lin-
 guarum classicis Authoribus nihil ferè possit inueniri,
 quod ille non diligenter excusserit; nihil in liber alibus
 disciplinis, quod non optimè perceperit; nihil memo-
 ria dignum, quod perfectè non edidicerit. Taceo de
 sanctissimis eius moribus, de vita seueritate, de conti-
 nua rerum diuinarum cogitatione ac locutione. Cum
 igitur sub frondosa quadam arbore confedissemus, &
 de communibus studijs aliquid dicere meditaremur,
 antequam quisquam inciperet: ecce Primi frater An-
 tonius Comes, iuuenis literarum omnium scientissi-
 mus, & omnis politioris literaturæ peritissimus, mihi
 plus quàm Pyladea necessitudine coniunctus: quippe
 qui studiorum similitudine detinemur, & ab mem-
 te atate ferè semper vnà viximus, sub eodem Præ-
 ptore Primo meruimus: quòd si nos eadem vno pat-
 tu mater edidisset, non maiori possemus esse beneuo-
 lentia copulati. Hunc cùm vidissem, mirandum in
 modum sum exhilaratus. Nam diebus viginti ferè
 non videram, qui mihi totidem annis longiores se
 visis fuerant. Opportunè, inquam, aduenisti si at-
 (nam

(nam alio nomine nunquam illum appellare soleo.) Hoc erat illud, quod, ignota mihi causa, letabatur animus meus: praesagiebat enim te venturum. Quam (inquit ille) mihi venisse iucundum est, postquam hic simul eos reperi, quos omnium plurimum facio, ac maxime diligo. Seruet vos omnes pariter Christus Optimus Maximus. Tunc Angelus, ut est semper a lacri vultu, ac fronte modestissima: Te ipsum (inquit) optabamus: Agè, nobiscum asside: ut aliquid ex studijs tuis nobis impertias. Quid (inquit Antonius) vobis impertiam, qui tantum iam labore & industria effecistis, ut in doctrinis omnes, quos hactenus mihi videre contigit, equis (ut aiunt) albis longè precedatis? Me potius à vobis aliquid aequum est, tanquam à perpetuis fontibus haurire. Ut enim arbores ista, quas in hoc paradiso tam pulchrè comatas, ac quasi ridentes aspiciamus, primò quidem flores emittunt, postea à verò fructus, qui paulatim maturescant, nihil tamen horum per se sola faciunt, sed ab omnium genitrice Terra succum accipiunt, ac vigorem procreandi: sic ego nunc in studijs quasi florescere mihi videor: ex quibus aliquando confido futurum, ut fructus aliquid percipiam. Sed interim vestro, qui doctrina prae cellitis, mihi opus est auxilio: quod nisi fieret, tanquam terra succo non adiuta planta, nihil (ut video) possem in literis proficere. Tum Angelus iocabundus: nouerat enim iuuenis industriam, & ardentissimum literarum studium: An (inquit) sicut implumis auicula, nidulo nondum euolare didicisti? aut adhuc in natatione tibi cortice opus est? Atqui ego

te Delium illum iam superasse natatorem existima-
 bam, & aliorum iam posse fieri moderatorem. Non
 iniuria, (inquam ego) Angele, istam de Antonio opinio-
 nem concepisti. Nam saepenumero mecum non me-
 diocriter admirari soleo profectum eius in omni do-
 ctrina genere. Nihil est enim, quod ingenij acu-
 mine non penetret, studiorum assiduitate non vincat,
 memoriae tenacitate non comprehendat; quare si quid
 coram vobis recusat dicere, non illius inscitia, sed
 incredibili modestia potius, qua maxime prae-
 ditus est, asscribendum esse arbitror. Hic subridens An-
 tonius, ac in me reiectis oculis; Tu quidem (inquit)
 pro tua singulari, & iampridem mihi perspecta be-
 neuolentia, de me semper magnificentissime loque-
 ris: verum ipse cognosco, quam sint exigua vires
 ingenij mei. Sed postquam mecum, tanquam ex
 syngrapha, pergitis agere, & contendere, ut ali-
 quid proferam: mihi autem, quod dicam in pra-
 sentia, vestra dignum expectatione, venire in men-
 tem penitus nihil potest: fratrem meum Primum, qui
 & potest facere, & faciet libentissime (nisi mea
 me fallit opinio) precabor, ut me leuet hoc onere,
 & hanc dicendi provinciam suscipiat. Quod obse-
 cro, mi frater, ac idem Praceptor honorande, nere-
 cuses. Tum Primus cogit abundus spectare coepit or-
 dine positas vites, quae tum primum odore fragran-
 tissimo redolentes, efflorescebant, in quincunces spe-
 ciosissimos redactas arbores, quae diuersa quidem po-
 ma, & ea nobilissima, sed tamen adhuc acerba su-
 stinebant: quam plurimis ac versicoloribus varie-
 gatum

gatum floribus solum: senticeta purpureis ac candidis-
 simis rosis optimè circumquaque redolentia. Nos
 taciti cum expectatione mediantem intuebamur.
 Tum ille sic locutus est: Equidem, Antoni frater iucun-
 disime, si quid esset inter nos de pietatis studijs dispu-
 tandum, dicerem aliquid libentissimè: cum præsertim
 locus hic amœnissimus, & hæc omnia tam bene ver-
 nantia, cælestis illius, à Christo promissa regionis, me-
 moriam nobis sufficere videantur. Videte, quàm ri-
 deant omnia! quid hoc spectaculo speciosius? quid a-
 ptius ad æternæ vitæ meditationem. Nam sic, opinor,
 omni tempore, sed longè præstantioribus virere flori-
 bus campos Elysios: non eos, quos Asphodelo consi-
 tos, apud inferos beatorum sedes esse, Poëta fabu-
 lati sunt: sed ad quos nos, qui Christum sequimur,
 quotidie laborantes, speramus aliquando peruenire.
 Itaque nobis in hac vitæ Deus quasi specimen quod-
 dam dedit olim futuræ beatitudinis. Videtis, quàm
 bene oleant hi caduci flores: quales fore censetis eos,
 qui nunquam poterunt emarcescere? Quid? an non
 harum tam suavis odor vitium, nostrum ob oculos
 Principem Christum videtur obycere, qui se vitem,
 (vt est in Sacris Literis) legatos autem suos palmi-
 tes appellavit? Nam vt palmes, si viti semper ad-
 hereat, dulcissimos potest racemos producere: sin au-
 tem casu defractus fuerit, arescit ilico, & ad com-
 bustionem tantum utilis est: sic homo, donec per res
 bene gestas capiti Christo coniunctus fuerit, vitam in
 melius quotidie transigere potest, donec tandem, v-
 nâ cum eo, immortalis felicitate perfruatur. Quod si

fortè per flagitia Christum reliquerit, breui tempore
 pradafit iniquissimo Damoni. Iam verò nomine
 arbores ista, quæ magna fructuum sarcina sunt incli-
 nata, nostri nos officij videntur admonere? quæ pri-
 mò flores emittentes, deinde fructus acerbos, qua-
 les nunc pendere videtis, sic paulatim auxiliante so-
 lo nutriunt, vt tandem ad maturitatem perducantur:
 ita nos eo tempore flores emittimus, cum bono
 animo concipimus voluntatem: fructus autem, cum,
 quæ nobis à Deo commissa sunt, ea bene gerimus. Hi
 fructus tunc maturefcere dicuntur, cum tales sunt ac-
 ctiones nostræ, vt per eas Christi beneficio vitam me-
 reamur immortalem. Quare, si vobis ita videtur, vt
 tar oratione, qua sæpe soleo: vosquæ (me appella-
 bat & Antonium) ad studium summæ virtutis adhor-
 tabor: nisi fortè quid aliud Angelo videatur. Mihi
 verò (inquit Angelus) nihil posset accidere incun-
 dius. Nam quamuis Sacras quotidie Literas euoluamus,
 & Diuorum exempla ac monumenta nos satius
 possint ad virtutem extimulare: tamen vix voce
 nihil efficacius inueniri potest, præsertim cum ab o-
 ptimo viro proferatur. Atqui ego non te, (inquit
 Primus) qui nos in hac facultate longè latequæ præ-
 cedis: verùm hos adolescentes, qui nunc in ætatis
 feruore constituti sunt, ad virtutem exhortari statu-
 tum habeo. Tu (si libet) eorum, quæ dicuntur, iu-
 dex asideto. Hic cum silentio maximo nos ad audi-
 endum ostendissimus esse præparatos, hoc modo Pri-
 mus exorsus est. Equidem cogitanti mihi de commu-
 nibus mortalium studijs, sæpenumero venit in men-
 tem

mentem non mediocriter admirari, atq; etiam indignari, tantum esse hominum insaniam ac vecordiam, ut, cum eternam consequi gloriam ac beatitudinem quam minimo labore possint, per inertiam ac libidinem turpissimis in rebus malint tempus, hoc est, rem multò preciosissimam, frustra conterere. Cum enim Mens illa sempiterna, ac perfecta sapientia, quem nos Deum appellamus, qui cœlestia maximè procurat, deinde in terris homines, & quæ ad hominum utilitatem pertinent: omni mortalium generi ab ipsis statim incunabulis igniculos quosdam addiderit, virtutis ac beatitudinis acquirenda: quam plurimi, varijs animi perturbationibus ac morbis impediti ac distracti, quod à natura iusti & æqui desiderium habent, id penitus obruunt, & à cæca ac temeraria animi dominatrice Cupiditate prærepti, reginam omnium bonorum Rationem conculcare non erubescunt! Neque enim quisquam vitijs inquinatus, naturam, aut fatum, aut sydera (quod nonnulli faciunt) meritò potest incusare: quæ, ut hunc ad vitia propensorem, quam illum, proferant; cogere tamen possunt omnino neminem. Verùm ut virtutum aut vitiorum viam complectatur, hoc in cuiusque situm est potestate. Nō enim meritò vel punirentur improbi, vel iusti præmia mererentur, si vel illi male, vel hi bene facere necessario cogerentur. Sed tamen (ut diximus) omnibus adipiscenda virtutis, ac fugienda vitiositatis desiderium, à teneris, ut aiunt, vnguiculis statim in nascitur. Quis enim omnium inueniri potest tam angusti animi, tamquæ parui, quem si roges, An beatus esse

esse

esse velit, non illico respondeat: Id se vel maxime cupere? Præterea Virtutis nomen ac Probitatis etiam apud improbissimos sanctissimum est, ac maxime venerabile. Nam quis est adeo perditus, qui, se probum ac virtute præditum appellari, non vehementissimè gaudeat? Adde, quòd etiam sæpenumero digladiari solent improbi, si quis eos audeat bonos viros esse denegare. Planum igitur, ac manifestum est, hoc virtutis ac felicitatis desiderium nobis à natura, Dei beneficio, traditum esse. Cur ergo, dicet aliquis! tam pauci sunt, qui virtutem amplexantur? Cur viam, quæ potest ad beatitudinem perducere, plurimi non sequuntur? Quia cupiditatibus illaqueati, non ita corpus afficiunt, ut obedire consilio rationique possit: & cum meliora, tanquam ea, quæ oculis cernuntur, aspiciant, ac laudent: tamen, quoniam appetitum rationi non subiiciunt, deteriora consectantur. Nonnulli etiam adeo rudes, & in bonis lusciosi inveniuntur, ut, cum optima sequi cupiant, bonum ac malum internoscere non valeant: atque ita fit, ut pro bonis pessima complectantur. Sunt, qui maxime diuitiis inhiantes, sperent futurum, ut, cum amplissimas possessiones, & incommemorandam pecuniam adepti fuerint, bene beateque vitam agant. Sed nunquam eos explere videmus cupiditatis sitim: at potius continenter plura conquirentes, maiora semper appetentes, plurima congregare studentes aspiciamus, Nam (ut optime dixit Aquinas

Iuuenal. Satyr. 14. Poëta)

Crescit Amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.

Hoc

Hoc accedit etiam auaris incommodi, quò minus possint ad virtutem aspirare: Quòd diuitiarum cupiditate captus animus, confestim euilescit. Cùm enim Aura diuina particula quadam sit. Animus noster, sublimis & erectus cœlestia tantùm ac immortalia meditari concupiscit: ad eam gestiens beatitudinem, ad quam destinatus est, aliquando peruenire: cùm verò pecuniarum illecebris illectus, eis inhiare cœperit, nihil magnificentum potest, nihil præclarum cogitare, nihil quod ad honestatem spectare videatur. Nec alia de causa toties in Sacris Literis diuites improbantur, & ab aeterna felicitate repelluntur. Quare nihil esse credatis honestius, nihil magnificentius, quàm diuitias contemnere. Sed existunt etiam, qui facile contemptis pecunijs, honore sperent ac gloria futurum, vt immortalitatem consequantur: quo sit, vt quicquid agant ac meditentur, id ipsum totum popularis tantùm aura captanda gratia facere videantur. Quòd quàm sit inane, ac indignum homine Christiano, non dubito quin intelligatis. Neque enim fieri potest, (ait Chrysostomus) vt qui gloria dulcedine capitur, magnum aliquid aut egregium sapiat. Hoc illud est, quod tantopere Christus insectatur, vt popularis gloriæ cupido neget se pro benefactis mercedem ullam donaturum. Quapropter hoc etiam vitium eum oportet eradere, qui velit ad summam illam felicitatem ascendere. Maximè verò omnium impedimento est virtutum (vt ita dicam) Canditatis, voluptatis illecebra: qua ita, quos semel cœpit, illaqueat, vt, tanquam improbisima Syren, eos confestim deturbet in turpitudinis barathrum. Hæc à vobis
pra-

Marc. 10.

pra-

præter omnia cætera, studiosi Discipuli, summopere ca-
uenda est: ista præsertim ætate, qua maxime vicin-
lapsibus est. Sanguinis enim feruore compulsa ado-
lescentia, ad varias facillimè cupiditates inflamma-
tur: Sed iam pridem vos (vt spero) pestem hanc ani-
morum repudiastis. Cogitatis enim, quanto opere vir-
tutis sit inimica. Nam quid virtuti potest inimicus
inueniri, quàm quod omnem tollit honestatem? Quid
inter appetentem voluptatis hominem, ac teterrimam
interesse belluam existimatis? Tu, cum tibi Deus,
(inquit Cicero) siue mater (vt ita dicam) rerum om-
nium, Natura dederit animum, quo nihil est præstan-
tius, neque diuinius, sic te ipse abicies atque proster-
nes, vt nihil inter te, atque inter quadrupedem ali-
quam putes interesse? Hac audiant vitis excacati,
qui summum bonum voluptate metiuntur. Vos verò,
qui iam ex animis vestris hac impedimenta summo-
uistis, de his rebus nihil opus est amplius admoneri.
Verùm agite, quod cœpistis, iter sausto pede perficite.
Iacta sunt præclara beatitudinis fundamenta. Iam,
quod difficilimum esse solet, estis executi: siquidem,
Principium totius esse dimidium, etiam pro uerbo di-
citur. Iam relictis vitis, Virtutum studia cœpistis am-
plexari. Magnam de vobis, amicis omnibus expecta-
tionem concitastis. Illud cogitate, vobis alterutrum
omnino esse necesse: Aut cum summa laude & virtute
progrediendum: aut cum summo dedecore & infamia
retrocedendum. Quorum alterum, vestrum est, animi
magnitudine præstantium: alterum ignauorum, animi
mollitie desperantium, quos pro fragilissimo mundana
vobis

In Parado-
xo 2. pag.
118. a

voluptatis vitro, multo preciosissimas eternitatis margaritas non piget amittere. Difficilis est & ardua Virtutis via: sed Honestas solent esse difficilia. Quod enim expositum est omnibus, ut vel ab ignavissimo quoque possit apprehendi, quis id audeat Honestum appellare? At verò quod laudabile, & cum utilitate coniunctum, quamvis maximè sit arduum ac difficilimum, id generosis animis etiam facilimum videri solet: qui nullum laborem pertimescunt, sed amplissima sibi proponunt premia, quæ consequantur, laudem, decus immortalitatem. Virtus enim (ait Philosophus) radices habere videtur amaras, sed fructus affert suavissimos. Istam, quam elegistis, vitam optimam, mihi credite, iucundissimam paulatim reddet consuetudo. Nec verò labore aut difficultate, tanquam tempestate, repelli vos sinatis. Quin potius illud considerate: Si tantapatuntur mercatores pericula, si non horrescunt fluctibus turgidum mare, si per saxa, per ignes, non trepidantes irruunt, ignotas adeunt regiones, fortuna vitam exponunt: ut brevi perituras divitias affatim congerant: si vigilant artifices totas plerumque noctes: quanto vos studio convenit eas acquirere divitias, quæ nunquam poterunt interire? Facite, vobis ob oculos continuè versentur tot Heroës præclarissimi, qui laboribus sibi iter in cælum aperuerunt, & hic etiam insignem sibi gloriam pepererunt. Quanquam nolo, vobis (ut paulò antè monui) tanquam scopum, mundanam gloriam proponatis. Quid enim inanius? Sed tamen si Virtutem summo studio, ac diligentia comple-

xi fueritis, ingens etiam gloria sponte sua subsequetur. Non enim credendum est, sibi gloriam hanc proposuisse Sanctos illos, Hieronymum, Augustinum, Ambrosium, innumerabiles alios: sed ipsam tantum honestatem, ac Christi vitam imitandam: tamen de eorum fama, nulla vnquam etas conticescet. Hoc enim ita sapientissimo cuiq; solet accidere, vt quando magis gloriam spreuerit, tanto magis illa cumulatior redeat. Quare summum illum vobis scopum proponite Christum: ab hoc omne principium, ad hunc omnem actionum vestrarum exitum referatis: de hoc noctes atq; dies cogitetis: huius vitam, mortem, gloriam animo continenter euoluatis. Sacrosanctam Euangelij Legem, ac Di-

Horat. In
Arte Poët. uinos omnes Libros

Nocturna versate manu, versate diurna,

Non enim fieri potest, (inquit ille verè aureus Chrysostomus) vt qui frequenter diuinis vacat, is miseram agat vitam. Omnia vobis cetera sordiant pra his, quae ad Christum pertinent. Ita fiet, vt aliquando, quam optatis, felicitatem acquiratis immortalem: & ab optimo quoq; viro maximam reportetis & laudationem, & gloriam. Hac cum dixisset Primus, paulisper habitum est silentium. Tum Angelus: Planè mihi, Prime, videris (inquit) optimos imitatus Medicos: qui morborum causas perscrutati, pharmacis prius eas conantur euellere, quam facientes sanitatem medicinas adhibeant. Quis enim vnquam, valetudinem vt recuperet, sperare potest, nisi prius morbi causam de venis fugauerit? Ita virtutis viam ingredi penitus nemo potest, qui

non

non antè prauas ab animo cupiditates eraserit. Quid porro virtuti potest inimicius inueniri, quàm tria illa, quæ modò vitia numerasti? Diuitiarum sitis, Voluptatis illecebra, Gloria cupiditas. Neque enim vllò modo fieri potest, vt qui trium horum aliquo vitiorum irretitus sit, minimam virtutis partem possit acquirere. Quòd si quis ab his omnino se potuerit expedire, maximum is ad virtutem gradum iam se fecisse certum habeat. Sed illud sanè etiam à te expectabam, vt aliquid de Literarum studijs, ac maximè de Eloquentia diceres. Hos enim adolescentes in hac parte totis viribus, vt aliquando fiant eloquentes, insudare video: qui planè mihi videtur labor esse superuacaneus. Cur autem ita videatur, dicam postea: si priùs hac de re sententiam tuam audiuerò. Quare cum alia multa dixeris, hoc etiam explicandum est à te, vt hi sciant adolescentes, quid hac in re sibi faciendum esse videatur. Hic arridens Primus, Scio (inquit) quatinus rem agas, Angele: cupis me ad hoc, vt aliquid de Eloquentia differam, impellere: quòd illa ipsa, quam te non probare dicis, Eloquentia, rationes meas omnes & argumenta, quibus eam probauerò, conuincas. Nullum enim adhuc te vebementiorem in dicendo cognoui, neque ad refellendum acutiorem. Sed tamen, quoniam ita velle videris, dicam sententiam meam: tu si quid contrà dixeris, ipsa tamen per se suum fulgorem explicabit. Non enim vllò modo Eloquentiam sine eloquentia potes improbare. Vos autem (me appellabat & Antonium) pergite porro, sicuti cœpistis, totis viribus ad Eloquentiam incumbere.

Ty re,

re: quæ rerum omnium (diuina semper excipio) sine
 controuersia præstantissima est : nec vos , quasi tu-
 multuantes de gradu deiciat , si quid Angelus contra
 dixerit . Quin potius ita colligite : Ex omnibus rebus
 id excellentissimum ac præstantissimum existiman-
 dum est , quod meliorem nostri partem , hoc est , ani-
 mum ornare , & expolire potest , quodque in admi-
 rationem homines adducere solet , & maximam plu-
 rimis vtilitatem reportare . Doctrinas enim ac Ar-
 tes liberales , & denique Virtutes omnes hac de cau-
 sa complectimur , quod illis humanus animus maxi-
 mè poliatur . Quid gemmas , vniones , chrysolithos ,
 adamantes , & cæteras omnes ? num alio nomine
 præciosæ sunt , nisi quod eas homines soleant admirari ?
 Iam verò argentum & aurum ob id tantum plu-
 rimum penditur , propterea quod humanis vsibus , &
 conuentionibus , emptionibus ac venditionibus aptissi-
 mum esse videatur . Nullum autem animi maius or-
 namentum , culto ac prudenti Sermone potest inue-
 niri : nihil quod maiorem possit admirationem concit-
 tare ; nihil denique , quod vtilius sit humano generi ,
 reperitur . Quid enim pulchrius , quàm aliquem exi-
 stere hominem , qui cæteros ea re præcedat , qua sola
 reliquis animantibus homines antecellunt ? Quid ho-
 nestius , aut decentius , quàm ita sermonem posse tem-
 perare , vt nihil non concinnè , prudenter ac ornate di-
 cere videaris ; nihil humile ac sordidum : sed omnia
 nobilia ac splendida ? Quid admirabilius , quàm men-
 tes audientium , quocumque volueris , oratione posse
 conuertere ? cum omnes ferè loqui sciant : ipse solus

ita loquaris, vt cateri nihil omnino scire videantur? vt suspensos ita teneas Auditorum animos, & attonitos, vt vel inuitos pedibus in sententiam tuam cogas discedere? Age porro, quid vtilius Eloquentia? quid liberalius? qua feruntur patrocinia supplicibus, excitantur afflicti, datur miseris salus, rei periculis liberantur, ciuitates optimè gubernantur, sedantur plebis seditiones ac discordia, ad sacrarum cultum Religionum populi pertrahuntur. Quare si, quod animi nostri magnum est ornamentum, quodq; in admirationem ducit vniuersos homines, & quod vtilitatem solet afferre plurimam, id omnium est prestantissimum: Eloquentiam autem, & ornamentum animi non mediocre, & magnopere mirabilem & vtilissimam esse probauimus: nemini dubium esse potest, quin Eloquentia sit omnium prestantissima. Quæ cum dixisset, finem ille. Angelus autem, Nætu (inquit) astute mecum agis: qui prius, ne verbis meis fidem habeant, hos alienare velis, quàm ex me quicquam audierint. Deinde cum tuam tantum de Eloquentia sententiam postulasset: ipse nobis argumentis, vel potius prestigijs quibusdam oculorum aciem ita perstrinxisti, vt vile plumbum in aurum purum putum, quod vocant, immutare videreris. Sed iam mutua talione tecum agam: non quidem quoddam verum occultare velim, quod tu fecisse mihi videris, sed magis, vt, detectis insidijs, ipsa per se veritas elucefcat. Verum iam aperto Marte congregiendum. Possem equidem te plumbeo statim (quod aiunt) gladio iugulare: sed aperienda prius est sententia mea. Si

quid esset, quòd ad bene beateque viuendum homini Christiano maxima dicendi facultas, studio comparata, prodesse possset, nunquam profectò committerem, vt eam non maximè comprobarem. Quid enim impudentius dici aut fingi potest, quàm id condemnare, quod nostra persuasione ac religioni sit non solum accommodatum, sed etiam vtilissimum? Sed cum videam, ex Eloquentia studio non solum nullam Christianis vtilitatem, sed etiam damnum maximum proficisci: quid est, quòd huic studio multam operam impendendam esse existimem? aut potius, cur summo opere non improbem? Quid enim damnosius accidere potest, quàm, relictis grauioribus studijs, inanitantium verborum farragini per discenda bonas horas consumere? cum praesertim Christus ipse, nostra Religionis author, suis legibus sancitum esse voluerit: Ne multum loquamur: propterea quòd in multa locutione crimen aliquod semper incidere posse videatur. Nos autem superuacanei sermonis vitium, quod omnes ferè mortales occupauit, non solum pro virili conamur aliqua ex parte refecare: sed etiam (si Dijs placet) loquacitatem nostram studijs adiuuamus. Nam quòd ais, esse mirabilem Eloquentiam, quòd attonitos reddat audientes: idem de schœnobate, aut praestigiatore, aut etiam circulatore quouis dici potest: nequamen idcirco tale genus hominum praestantissimum esse dicitur. Quòd verò disputas: eloquentia reos liberari, ciuitates gubernari, populos ad religionem trahi: speciosius mihi dixisse videris, quàm quòd ita sit. Nam quis id primum tibi concedat: Eo nomine vitem

Matth. 6.

lem esse Eloquentiam, quod reos à periculis liberet? qui si mali sint, num utile tibi videtur, eos liberare? sin autem boni, noune potius innocentia tecti liberabuntur, quàm cuiusquam eloquentia? Quis Susannam illam Hebræam falsa criminatione liberauit? An non (si quid Ambrosio credimus) sua taciturnitas: qua si voluisset Oratorem conducere, qui se defenderet: nequaquam visa fuisset (vt erat) innocens. Quid Socratem illum, Apollinis iudicio sapientissimum, commemorem? cui, cum esset in carcere, facundissimus orator Lysias orationem attulisse dicitur: qua videbatur, illum iniquè accusatum eripi posse. Maluit homo sapientissimus iniuste condemnari, quàm eloquentie presidio liberari. Quod si non innocentes sed maleficos Eloquentia defendit: cum illi nihil sibi conscij non timeant? hi verò scelerum conscientia stimulati, patrocinium querant: non solum non utilis est Eloquentia, sed etiam damnosissima: quippe qua defendat, quos oppressos oportuit. Quod autem dicis, Eloquentia ciuitates gubernari: id mihi magis disputandi gratia, quàm quod ita sentias, dixisse videris. Neque enim te ignorare arbitror: Optimis legibus, & virorum prudentia regi ciuitates, non Eloquentia: qua multò frequentius nocere, quàm prodesse ciuitatibus inuenitur. Quis enim ignorat, quantum tumultus in Republica Romana duorum Gracchorum Eloquentia concitarit? quantum item Saturnini? quantum apud Athenienses Pisistrati? Illud nullo modo tolerandum, quod ais: Populos ad Religionem eloquentia trahi. Quenam est ista, quam predicat, Eloquentia? num ea, quam in Sacris Literis

1. COR. 2.

inuenimus? Quis ignorat, ex Sacris Libris expulsam esse Eloquentiam, tanquam inutilem? Aut eam dicit, qua se gloriatur Corinthios lucrifecisse Paulus? cum ait: Cum venirem ad vos, fratres, non veniebam cum eminentia sermonis, aut sapientia: annuncians vobis testimonium Dei. Et paulò post: Sermo meus, & prædicatio mea non erat in persuasorij humana sapientia verbis: sed in ostensione spiritus ac potentia: ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in potentia Dei. Quid, hic videtur tibi Paulus eloquentiam laudare? ac non potius repellere? Non igitur Eloquentia est, qua trahit ad religionem homines, sed ostensio spiritus, & Euangelij nunciatio. Nam quod ais: Animi nostri maximum esse ornamentum plausibilem Orationem: id ego semper constantissime pernegabo. Neque vnquam, præter virtutem, ac honestam vitam, humana mentis vlla esse ornamenta existimabo: neque quicquam expetendum, præter religionem, & vnus Dei per Sacras Literas, vbi nulla est Eloquentia, cognitionem. Quid enim expetendum, quod non sit utile? Porro quid utile, quod non idem sit honestum homini Christiano? At qui nullus id honestum existimabit, quod etiam improbißimo cuique possit esse commune; Eloquentia autem eiusmodi est, ut etiam homo pessimus eam habere possit: non igitur erit honesta Eloquentia. Quod si non honesta, neq; utilis: si verò non utilis, non solum non expetenda, sed etiam fugienda esse videbitur. Quod autem fugiendum est, perniciosum sit necesse est. Quare non solum Eloquentia non præstantissima, quod tu cõclusisti non optime, sed etiam per-

perniciosissima Christiano viro iudicanda est. Hæc cum dixisset: nos taciti, quid ad hæc esset obiecturus Primus, expectabamus. Tum ille. Si te scirem (inquit) Angele, similem verbis animi sententiam etiam habere, summopere te hortarer, ut de opinione tam sinistra decederes: vel si nolles audire, tibi notam ingratitudinis inurerem: qui cum tantum debeas Eloquentiam, quantum hoc tempore vel nulli, vel fortasse paucissimi: tamen eam suis ipsius telis auderes insectari. Sed cum hæc differendi gratia primoribus tantum labris, non ex animo te dixisse non ignorem: nihil de te, aut ingratitudine tua dicam. Ipsam tantum Eloquentiam, obiecto clypeo, protegere conabor, ac defendere: tu vero tuis argumentis ærem verberasse videberis. Primum igitur tua dicta tentabo refellere: deinde, quæ causa mea confirmanda proderunt, eam tar ut in medium conferam. Atque ut hinc potissimum incipiam, quid illo Sorite vitiosus, quem tanquam validissimum in peroratione tibi conseruaras? Equidem prima auditione non mediocriter confusus sum: mihi quæ audire videbar inexplicabiles Chryssipi Ceratinas, aut crocodilinas: sed postquam diligentius introspexi, nihil unquam mihi visum est inanium. Nam sic, opinor, collegisti: Nihil utile, quod idem non etiam honestum: Nihil honestum, quod improbo possit esse commune. Hæc essat a tibi facile concesserim: quanquam prius illud non multis est probabile. Sed videamus, quid his subiungatur: eloquentia eiusmodi est, ut etiam homo pessimus eam habere possit. Quid ais Angele? Vide, ne parum Dialectici sit

Quint. lib.
1. cap. 16.

xy 4

homi.

hominis, rerum definitiones aut ignorare, aut cog-
 tas non considerare. Homo pessimus Eloquentiam
 habere potest? An ignoras idem esse, ac si diceret:
 Cic. inPar- Stultissimus potest esse sapientissimus? Nam quid ali-
 tit. p. 236. b ud est Eloquentia, quam copiosè loquens sapientia?
 Quid aliud Orator, quam vir bonus, dicendi peritus?
 Num prauus homo, sapiens aut bonus esse potest? Quis
 hoc sane mentis audeat dicere? At qui tu vel nescis,
 vel fortè etiam prudens hoc conclusisti. Nam quis-
 quis eloquens est, is etiam sapiens, ac vir bonus si ne-
 cesse est: siquidem Eloquentia est sapientia, & Ora-
 tor vir bonus. Porro si prauus est eloquens, idem et-
 iam erit sapiens & bonus: quod nullo modo fieri posse,
 quis ignorat? Neque igitur homini malo contingere
 potest Eloquentia. Quo sublato, vidè sine, quam ci-
 tò causa cecideris? Sed hæc agenda videntur expla-
 natiùs. Multum interest, Angele, quid esse putes E-
 loquentiam. Nam si verborum tantum inanciam (vt
 inquisti) farraginem illam existimas: rectè quidem
 improbas: sed plurimum videlicet erras in finitione.
 Sin autem (vt opinor) persuasum habes, Eloquenti-
 am maius quiddam esse, quam verborum farragi-
 nem, neque omnino sine rerum plurimarum, & diui-
 narum & humanarum cognitione, hominem ali-
 quem eloquentem esse posse: quid te facere dicam,
 cum rem tam laudabilem vituperas, nisi pesumes?
 Nam quòd ais: Non oportere dimitti studia grauiora:
 que sunt tandem ista grauiora studia? aut quid est,
 quòd incumbamus studijs, nisi vt eloquentiam augea-
 mus: & vt multis collectis rationibus, nobis ipsis ad
 bene

bene beateq; viuendum, & alijs quàm plurimis au-
 xilio esse possimus? Quid enim quis discit, quod non,
 cum perceperit, quàm maximè cupiat propalare?
 Hoc enim omnibus natura comparatum est, vt scire
 desiderent: & qua sciunt, alios docere velint. Quod
 cum faciunt, quis est, qui non cupiat, se quàm opti-
 mè dicere? Huc igitur studia diriguntur: & hac tan-
 tum de causa studemus, vt esse possimus eloquentes.
 Nihil enim, aut parum prodest occulta doctrina. Nul-
 lum igitur Eloquentia studio grauius inueniri potest,
 Sed Christus (inquis) nobis iussit, vt pauca loquere-
 mur. Vnde nam (quesote) sumis, hoc in Eloquenti-
 am esse dictum? Caue, ne, cum eloquentes inimicos
 habere velis, etiam Theologos irritabis, si malè torseris
 Euangelia. Non enim tibi par erit praelium: quan-
 quam plurimum etiam in ea Facultate valeas. Sed si
 te semel oppresserint Scotizantes: ex illis tenebrosis
 laqueis non ita facile te poteris extricare. Iam verò
 contra Thomistarum, & Occamistarum vociferatio-
 nes, nihil tibi proderit ista tuatam admirabilis scien-
 tia. Sed redeat, vnde aberrauit, oratio. Christus ibi
 longas Ethnicorum preces vituperat: quib. quod
 optabant, à Deo se impetrare posse confidebant. Tu ve-
 rò scilicet nouus interpret, Christi verba torques in
 Eloquentiam. Nam si malum est loqui, cur non perpe-
 tuò tacemus? si verò bonum, cur, cum id facimus, non
 conamur, vt quàm optimè faciamus? Sic enim fieret,
 vt loquacitatis vitium, quod (vt verè dicis) omnes serè
 mortales occupauit, excideremus: & politissimo ser-
 mone simul & vtilissimo ea tantum, quæ probanda sunt,
 R y s dice.

diceremus. Quàm verò belle de schœnobate, aut præstigiatore lusisti: perinde quasi quicquam schœnobates ad orationem pertineat, aut hæc similitudo non toto (quod aiunt) diametro dissideat. Mihi verò visus es, cùm, quid contrà diceres, non haberes, studio tamen contradicendi tam absurdam finxisse similitudinem. Quid enim habet simile funambulus cum Eloquentia? cùm ille, quamuis ridicula quadam, & quam mirabilia videantur, efficiat, tamen nec sibi, nec alijs utilis, ab omnibus vilipenditur, & lusus tantum gratia spectatur. Hæc autem ita rapit & immutat hominum mentes, ita vel inuitas cogit ad utilissimam quaque, vt planè diuina esse videatur. Nec fieri potest, vt cùm quis eloquentem semel audierit, eum non maximopere suspiciat, & maius quiddam in eo, quàm in homine, veneretur. Quenam seditio tanta inter ferocissimas gentes potest exoriri, quam, si superuenerit eloquens, non illicò sedare possit, & pacem inter inimicos conciliare? Et quid seditione vulgicruculentius? Menenius Agrippa, fabula tantum elo-

quenter recitata, & sapienter interpretata, iram plebem Patribus conciliauit: quantò id facilius effecisset, si fontes eloquentia penetrasset? Quid, cùm ad Demosthenis & Æschinis contentionem ex tota Græcia concursus fieret, num eos, qui concurrunt, Græcos, tanquam ad præstigiatores spectandos conuenisse censes? Aut cùm ex vltimis Orbis terrarum regionibus ad Patauinum Liuium audiendum quidam veniebant, noune tibi videntur eius eloquentiam, non tanquam rem inanem (vt tu appellas)

sed

sed tanquam valde mirabilem, ac prope diuinam fuisse admiratos? Sed hæc, quæ ex tuo dixisti, vt sunt leuia, ita facillè refelluntur. Illud potius aliquam rationi meæ difficultatem, quod ex Paulo recitasti, videtur afferre. Nam de Susanna, ac Socrate postea videbimus. Sed tamen hoc etiam, quod ait Paulus, facillimum est amoliri: cum non Eloquentiam vituperet, sed ei tantum ostensionem spiritus, ac Dei potentiam præponere videatur. Illis enim Ecclesiæ nascentis primordijs, magis erant (fateor) necessaria miracula: cum, vt Deorum cultum, ac maiorum suorum religionem penitus inbibitam, immutarent, non sola potuissent homines eloquentiæ persuasione compelli, nisi miracula etiam accessissent, quæ diuinum illud opus esse, non humanum declararent. Sed posteaquam ad Christum versi fuerant, tunc necessaria fuit etiam eloquentia, quæ debiliū & infirmiorum animos quotidie confirmaret, desides excitaret, errantes corrigeret, feruentes magis accenderet. Vnde videmus etiam, quanta scripserit arte Paulus, quem tu fingis eloquentiam damnare, cum ipse sit eloquentissimus. Cuius rei, præterquam quod eius Epistolæ declarant, testis est etiam Augustinus, qui rerum ac verborum exornationes, ac eloquentiæ neruos in eius scriptis conatur ostendere. Quare non eo modo, quo tu censes, ea verba Pauli, quæ modo recitasti, sunt interpretanda, vt credamus, eum, quæ summopere præditus erat, Eloquentiam condemnare. Sed cum ad Corinthios scribat, qui à Prophetis falsis plurimi seducebantur, eis tantum artificiosè in memoriam Spiritus

osten-

ostensionem, ac miracula reducit: ut meminerint, se non tantum Pauli verbis, quantum Euangelij virtute ac miraculis, Christi fidem accepisse. Neque verò ex Sacris Literis (ut ais) expulsa est Eloquentia. Imò verò magis credibile est, ab eis principium habuisse: deinde paulatim hominum sapientissimorum studio accreuisse. Non enim fieri potest, ut res tam diuina aliunde, quam à diuinis literis principium sumpserit: cum praesertim plurimas in sacris Biblijs orationes videamus, quas certò scimus esse in Hebraeo sermone disertissimas: & quae etiam apud nos speciem quandam praeseferunt elegantiae. Illos verò, quos Prophetas appellamus, quorum ego eloquentiam, cum eorum scripta Hebraicè lego, maiorem in modum suspicio, nihil aliud fuisse credendum est, quam Oratores facundissimos: quos Deus è multis eligebat, ut essent, qui populum ad religionem pertraherent. Horum vnus Daniel, cum innocentem Susannam ad supplicium duci videret, eam eloquentia sua liberauit: & quanquam (ut ais Ambrosio placere) taciturnitate innocentiam suam testaretur; tamen nisi Dei monitu vox Danielis affuisset, nihil omnino fuisset impedimento, quò minus de illa supplicium indignissimum sumeretur. Socrates autem (inquis) perire maluit, quam oratione Lysia liberari. Sit ita sanè: num ideo damnauit eloquentiam Socrates? Illam sibi orationem, quòd fortè parum eloquens videretur, non viro dignam videri dixit: non de eloquentia tota iudicium fecit: nisi fortè credis, eum, qui sub aratum aurum spernit, obryzum etiam, & purum aurum reprobat.

bare. Quid verò de Eloquentia Socrates senserit, eius discipulus Plato palàm innuit, qui eum vbique introducit eloquentissimè differentem. Quare te frustra vides hac exempla collegisse. De Gracchis autem & Saturnino, & Pisistrato, nihil attinet dicere: cùm illi ciues seditiosissimi fuerint. Nos autem eloquentem, nisi eundem bonum virum esse dicimus. Vt autem partem aliquam habuerint eloquentia: non tamen ideotanta virtus damnanda esse videbitur. Neque omnino vitia prauorum hominum ad res transferenda. Nam

Non res in vitium, sed malefacta cadunt.

Quòd autem legibus ac prudentia ciuitates gubernari, non eloquentia tibi videri dicis: non satis ipse prudenter ac legitimè (quod pace tua dixerim) ab his rebus eloquentiam separas, quas neque tu ignoras, sine illa nullo modo posse consistere. Quem enim primum (vt altè repetamus) leges inuenisse, quibus ciuitates regerentur, existimas? aut quem credis induxisse populos, vt legibus obedire non recusarent? Num infantissimus aliquis tibi fuisse videtur, & qui nulla foret eloquentia præditus? Quomodo ergo tam facile paruerunt ei, qui nullam legum rationem, quare bonæ viderentur: posset per infantiam reddere? An sponte sua rudis populus, & liberè viuendi cupidissimus, legibus, tanquam iugo, colla supposuit? Quin magis mihi verisimile sit, eloquentissimum fuisse hominem: qui ratione reddita, cur vna in ciuitate simul habitare, legibus vti quàm optimis, optimum esset, oratione facundissima populorum animos ita demulserit, & immutavit,

tarit,

tarit, vt sua cogeret eos parere voluntati. At verò postquam in vna mœnia conuenere, regi cœpere, certe non minus eloquentia, quàm receptis legibus, Cum enim viros prudentissimos, de æquitate ac iure differentes, audirent: facundia deliniti, ijs, quæ optima videbantur, parendum esse censuerunt. Itaq; nisi prius Eloquentia fuisset, nullas penitus (vt opinor) leges haberemus. Nec verò à Prudentia, tanquam membrum à corpore, segreganda est Eloquentia. Pars enim eius esse dicitur, cui literarum omnia studia tribuuntur. Quòd si prudentis est, amplecti studia literarum: cur tibi prudentis esse non videatur, eloquentiam perdiscere, quæ studiorum omnium quasi lumen est, & ornamentum? Quantò verò facilius, & melius civitatum gubernatores, populos ad iustitiam amplectendam, & iniquitatem vitandam, impellere possent: si cum prudentia magnam quoq; facundiam copularent? Quid de Christi Præcone dicendum est? cui tam necessariam esse arbitror Eloquentiam, quàm etiam Sacrarum scientiam Literarum. Quid enim? An non videmus, in Theologica Facultate doctissimos plerumq; homines, quòd facundia destituti sint, ita frigide concionari, vt nihil omnino, quamuis plurima verba profuderint, auditorem commoueant? sed totum fere tempus inanibus quæstiunculis, (quas inuoluisse silentio multo præstitisset) altissima vociferatione conterant? Quid enim ea populo profunt, quæ Scotus & eius farina commites somniarunt? quibus ad religionem ne tantillum quidem accendantur: sed ea cum audierint, in diuinis rebus multò tardiores efficiantur. Quantò præstantius

tius esset, Eloquentia post Diuinas Literas, totis neruis
 incumbere? & reiectis Dialecticorum Sophismatibus,
 in quibus, tanquam ad Syreneios scopulos, consenes-
 cunt, tantam studio facundiam comparare: vt audien-
 tium mentes immutare, impellere, trahere, rapere
 possent ad honestatem capessendam? vt quæq; pessima
 vitia sunt, ita maxime insectari, improbare, profliga-
 re, exterminare? futuras improbis poenas oculis subij-
 cere, minis perterrefacere, inferorum sedes aperi-
 re, torsiones, cruciatus, supplicia scelerum pateface-
 re? Virtutem autem, vt dignissimum est, ad cælum ex-
 tollere, eius premia, decus, immortalitatem, glori-
 am, beatitudinem, ita dicendo prosequi, vt eorum
 desiderio maiorem in modum auditorum mentes in-
 flammentur, doleant, metuant, sperent, tempus sibi
 frustra præteritum conquerantur: vt in posterum, re-
 legata cupiditatum siti, totam vni virtuti statuunt
 operam impendere? Quæ si quis diligentissimè perse-
 quatur, quantum honestatis excitabit incendium!
 quàm mirabiles ad capessendam virtutem ignes in
 mortalium animis commouebit! quàm facile vitia,
 tanquam fumi, vanescere videbuntur: purior Virtutis
 flamma subsequetur! Sed me tempus deficeret, si vim
 vniuersam Eloquentia velim explicare. Vides, (vt opi-
 nor) nisi vel videre nolis, vel Hypseæ cæcior effectus
 sis, quanto opere sit utilis Eloquentia. Sed me temporis
 angustia (video enim aduersperascere) cogit esse bre-
 uiolem: posthac aliàs, nisi de ista sententia discesse-
 ris, multò longiorem, & elegantiolem sermonem ex-
 pectato: Hic subrisit Angelus, & præter spem (inquit)

720 M. ANT. MAIORAGII

*hodie Primum orantem ex tempore vidimus. Quid
si paratus accessisset? quid si iterum contingat ei de
Eloquentia dicere? Sed nihil opus est: Iam enim
intuam sententiam pedibus discepsi.
Quibus dictis, post paulo
discessimus.*

F I N I S.

INTER.